

Péntek Imre

Tisztelgő tárlatok – az 1000 éves Kolon-Zala (vár)megye előtt

Az évfordulók mindig alkalmat adnak némi számvetésre, visszatekintésre. Főként, ha egy megye, mint Zala, olyan jeles évfordulót ünnepelhet, mint a mostani, amikor is épp 1000 éve jött létre a hajdani Kolon vármegye, a mai Zala őse. Bár a megyét sokan korszerűtlen közigazgatási egységnek tekintik, főként a régiósítás hívei, s a mai kormányzat is igyekezett kiüresíteni, ellehetetleníteni ezt a – nyugodtan mondhatjuk: bevált – középszintű formációt, a megye működik, betölti funkcióját, az itt élő emberek számára ez a természetes, megszokott életkeret.

A zalai vezetés igyekezett emlékezetes programokkal méltóan megünnepelni ezt az évfordulót, s ezek között nem feledkezett meg a kultúráról sem. Végül is a helyi kötődés, a kulturális identitás szerves része azoknak a „lokális tudatoknak”, amelyekből az egyetemes magyarság összetevődik. Hogy ez mára „megkopott”, elszegényedett? Való igaz, de az itt születettek lelkében, ízlésében, emlékeiben mégis él számos olyan jegy, jellegzetesség, amely sohasem halványul el teljesen, és a kellő ösztönzésre azonnal jelet ad...

A „zalaiság” különösen megszenvedett kategória, hiszen a történelem folyamán – a 20. században – kétszer is megcsönkítették a megyét, amely az I. világháborúig az ország legnagyobb megyéi közé tartozott. A trianoni békeszerződés után elvesztettük a Muravidéket (hogy öt évre időlegesen „visszatérjen” az anyaországhoz), majd 1949-ben a Balaton-felvidék esett áldozatul a Rákosi-éra bosszújának. (Rákosi nem tudta elfelejteni Zalában ért választási kudarcait.) Így az ünneplés egy kicsit szól a „elcsatolt területeknek” is, egy hajdani összetartozásnak, mely lassan az idő homályába vész. (Ám épp a fiatalok között akadnak, akik emlékezni és emlékeztetni szeretnének az egykori sérelmekre, s bár szelíden és ironikusan, azért felhánytorgatják a történeteket... Gondoljunk csak Szálinger Balázs Zalai passiójára, mely a hősi eposz keretei közé állítja az 1971-es, részleges „visszacsatolást”. Műve előszavában írja: „Ezért én, azzal a nemes céllal, hogy a köztudatba vonjam szűkebb pátriám nevét, vállalom az első magyar-zalai revizionista költő nehéz szerepét..., hogy az ősi kolonéz öntudat csíráit ültessem el az ifjú szívekben.” Ám e kis kitérő után térjünk vissza a kultúra, s ezen belül a képzőművészet ösvényeire, hiszen fő célunk épp az, hogy rátekintsünk az évforduló kapcsán rendezett tárlatokra.

Az első a Zalából elszármazott képzőművészek tárlata volt, az a bizonyos rejtett, belső imperatívusz, amelyre – a megszólítás után – sokan választottak.

Drabik István:
Egyfűlű

Így jött létre egy roppan érdekes tárlat a Keresztury ÁMK Kiállítótermében, június elején, egy válogatás a felkínálkozó alkotásokból. Annak idején, a rendszerváltás elején, a Nyugatra „szakadt” képzőművészeknek rendeztek kiállítást Tisztelet a szülőföldnek címmel. Nos, ez hasonló volt, csak kisebb méretekben. Sokféleség és minőség – talán ezzel lehetne jellemezni az összegyűlt anyagot. A résztvevők mindannyian a kortárs képzőművészet jegyzett művelői, persze ki-ki a maga elért szintjén.

S már halottai is vannak ennek a körnek. Gergác Berta Sopronban talált egzisztenciát, és a kilencvenes évek végén sajátos, naturális tárgykollázsaival szép sikereket ért el, amikor 1999-ben fiatalon eltávozott. A tárlaton szereplő Kenyérlevelek I-III. a kenyérré válás folyamatát vannak hivatva „leképezni”. Búzaszemek és szálak finom, játékos alakzatai terülnek szét a szövettelületen. A rusztikus és az elvont szimbiózisa ez, eljutva a végső (ősi) leegyszerűsítésig.

Jelbeszéd című akvarell triptichonja örvénylő, barnás

Nádler László: Fekvő figura

feltjaival ugyancsak az amorf és a strukturált határvidékeit kutatja.

A figuratív alkotók meglehetősen kisebbségbe kerültek. Benyó Ildikó a hatvanas éveket idéző, kissé érzelmes, expresszív művekkel képviseltette magát. A Vágyakozás szerelmespárja az idill felé stilizált, szépen kivitelezett metszet, míg az Utazás Zalába – a maga groteszkül öntudatos nőiségével – is kifejező mű, a táj és ember összetartozásának lírai dokumentációja. Ismét találkozhattunk Gábrriel József sejtelmes festményeivel; az erőteljesen megszólító, régies utalásokkal átszőtt címek (Bejárat a kalapokhoz vagy Remete-sziget) eleve a múlt időt involválják, s a képfelületen előderengő, légies (spirituális) jelenségek (események, alakok) egy új, titokzatos Naconxypánról mesélnék, bravúros technikával.

Oroszy Csaba erőteljes festőiséggel megoldott, dinamikus formációit az absztrakt szürrealitás jellemzi. Repülő szent – az egyik sorozatának címe. A kinyíló virtuális terek, az elsikló, a képzeletet épp csak érintő formációk kavalkádja, a mozgás, az önmagát gerjesztő lendület – mind-mind vizuális csapdába csalja a tekintetet. Már nem tudjuk elönteneni: lebegést vagy aláhullást látunk, s érzékeink hiába keresnek megszokott kapaszkodókat. A színek és formák önálló életre kelnek, csak belső logikájuknak, törvényeiknek engedelmessé válnak. S amikor már megadjuk magunkat, akkor feltűnik egy kalapos férfifej, karakteres portré (Rabac-sorozat, I.),

amely víz alatti, mélytengeri közegből (ázalékországból) került elénk, a felszínre.

Miklosovits László ezúttal nem grafikákat, festményeket hozott a szülőváros közönsége elé. Kicsit Kokas Ignácra emlékeztető, félabsztrakt, jelképes erejű, szimbólumokat idéző szín- és formakonstrukciói szuggesztív, víziószerű látomásokká állnak össze. A Fenyegető tavasz csonkolt (fa)sziluettjei vagy a Nap-élmű a (fenyegető) természeti erők megjelenítéséről ad vizuális példázatok. A Magyar legendárium „csodája” pedig a magasság meghódításának „üdv történetét” jeleníti meg. Dóczi László hasonló felfogásban dolgozik, nála még elvontabb a látvány: Este című képe néhány jelzesszerű képződménnyel utal arra a valóságra, a tömör színek és összepréselt formák sugározzák a cím hangulatát. A mágus palackja az ismert mesei motívumot dolgozza fel, a maga szaggatott, mozaikos látásmódjával. A Kálócfapusztai Melpomené a mitikus elemet helyezi egy (ismert) térbeli kontextusba.

Nádler László, nagyhírű névkonához hasonlóan, újabban a geometrikus absztrakt elkötelezettje. Az autodidakta művész saját vallomása szerint a látványt műtermében „dolgozza át” tiszta színekből építkező struktúrákká. A tisztaság rutinszerűséggel megoldott festményeknél (Belső rezdülések, Concerto) fa-plasztikai számomra érdekesebbek voltak (Áttörés, Mozgásban). A márvány Fekvő figura ment el legmesszebb: lehet, hogy tehetségének ez ad új kibontakozást.

A festői kollekcio legizgalmasabb részét Dús László művei alkották. A zalaegerszegi származású művésznek legutóbb 2004-ben volt kiállítása a Göcseji Múzeumban. Most örömmel vettük legalább néhány új munkáját. Munkásságának tágasságát jelzi a sárgás-kékes színekkel felvázolt Zalai táj című festménye, mely (évszám nélkül) valószínű, a korai korszak terméke. A már ismert Goldberg-variációk egy darabja a színezett, fakturálisan megdolgozott merített papír lehetőségeiről ad benyomást, míg a Spanyalfal „vérfreccsenései” az ottani merényletekre utalnak.

A kétszobrászszínonalasdarábokkal képviseltette magát. Drabik István jellegzetes „torzói”, göcsörtös, rusztikus felületű, brutális hatású, kifejező test-töréseikkel a kortárs művészet mai élvonalába tartoznak (Láb, Egyfűlű, Nagykepű). A Kossuth-díjas Paizs László, az Iparterv csoport egykori tagja e kiállításra három plasztikáját hozta el a „plexi sorozatból”. A művész, aki egyébként is természetesen használja a műanyagot, most átlátszó plexi lapok közé „préseli” beszédes tárgyait. (Régi újság, szarvasbogár, drótdarab, stb.) De olykor az égetéstől, roncsolástól vagy átlukasztástól sem riad vissza, a (mű)anyag „viselkedését” vizsgálva a beavatkozások

nyomán. Ezek a „préselt struktúrák” bizarr formációkba rendeződnek, melyek a spontán és „tervezett” hatások eredőjeként jönnek létre. E sajátos művek nem csak a tárgyat, a folyamatot, az időt is magukban foglalják: Paizs László „zárványai” mint egy modern „növény- vagy rovargyűjtemény” üzennek a jövőnek.

Sok vagy kevés ez a tíz művész, aki elfogadta a szülőföld invitálását? A kiállítóterem méreteit tekintve: éppen elegendő. Voltak, akik kimaradtak? Igen, ilyen vagy olyan oknál fogva. S köztük néhányan talán joggal reklamálnak. Ebből csak egy a tanulság: időként érdemes hasonló merítést végezni, s alkalom mindig adódik. De másra is figyelmeztet a válogatás: ideje volna egy Dús László és Paizs László kiállítást rendezni, olyat, amely méltó a két alkotó gazdag és nemzetközileg is számon tartott oeuvre-jéhez.

Az „elszármozottak” tárlata után hamarosan nyílt a hazai (megyei) művészek legújabb alkotásainak, némileg az alkalomhoz illő, szemléje. Ennek egyik sajátossága volt, hogy a festmények-szobrok mellett iparművészeti alkotások is helyet kaptak, másrészt a fiatalok is erőteljesen képviseltették magukat. Gazdag Ágnes, Oravec Viktória, Tóth Norbert vagy Horváth Csongor nemrég valamelyik

Oroszy Csaba: A Rabaci sorozat - I.

Santák Judit:
Úrvacsora készlet

egyetemen tanultak, ma már számos önálló vagy közös kiállítás résztvevői. Oravecz Viktória Keszthelyi emberek-je kissé a megfelelés igényével készült, de az idős és fiatal férfi portréja mégis visszaad valamit a fürdőváros hangulatából. Gazdag Ágnes groteszk „babaportréival” már rangot vívott ki magának a fiatalok között, ezúttal is két ilyen tematikájú művel szerepelt (Ne félj, nyuszi; Az öböl). A tömegkultúra termékeinek „újrafestése”, értelmezése egyik fő iránya a kortárs képzőművészet posztmodern vonulatának. A plüss macik, a nejlon marmonkannák vagy postabélyegeg számtalan festői gesztusra ingerelték a mai alkotókat, némileg Andy Warhol után. (Szabadon.) Ami nem baj, ha van ötlet, szellemesség, vizuális trouville a műben. Gazdag Ágnesében van, naiv báj, gyermekes látásmód, valami édes(kés)en romlott hangulat a füledt leányszobákból. Tóth Norbert kísérletező korszakát éli: úgy érzi, vissza kell térnie az alapokhoz. Számos bravúros ceruzarajzát, hátakt és figura tanulmányát láttuk újabban, itt is ezekből állított ki három mives darabot. Tánczos György fotófestményeinek sorozatából láthattunk egy karakteres művet, Jelenés címmel. A pomponsapkás kislányképből némi nosztalgia sugárzik az elveszett gyermekkor után... A kör alakú keretezés csak fokozza ezt az érzést. Palágyi Ödön látványos busó maszkjai alkalmasak a figyelem keltésre. Melega István viszont ebben a jelképi gondolkodásban egy remekművel állt elő. A Requiem a zalai szőlőkért egy rendkívül átgondolt, mély és hatásos alkotás. Pedig minimális, puritán eszközökkel dolgozik, grafikáján a virágzó, dús szőlősorok helyén csupasz karók sorakoznak. Az előtérben pedig egy megcsonkult korpusz. Szavak nélküli elsíratása ez egy életformának, egy kultúrtáj lepusztulásának. Érdekesekek Horváth Csongor

képgrafikái. A fiatal művész először bukkant fel megyei tárlaton, számomra kellemes meglepetést okozva. A nagy, oldott színfoltokkal dolgozó fotóátdolgozásokban határozott tehetség nyilvánul meg: a zene extázisát megjelenítő, a hangszerével egybeolvadó Szintetizátoros és Gitáros egy generáció életérzését szólaltatja meg. A Vénusz címet viselő (piros fényben fürdő), a klasszikus előképekre utaló akt inkább modern idol, elidegenedett reklámfigura, mint eleven nő. (A kép viszont ezért jó!) Remélhetően, még találkozunk az ifjú grafikus műveivel.

Molnár István Balatoni illúziók-ja sajnos megrekedt a kétféle szemlélet határán, valójában nem absztrakt konstrukció és nem expresszív látomás, hanem a kettő bátortalan ötvözte, ezért elhibázott, színes képfelület. Stamler Lajos Hrabal kertje címmel egy gyönyörűsége pasztell kompozíciót állított ki. A hrabali világ derűje, idillje, mint egy monarchiabeli tapéta – tele fákkal, burjánzó növényi indákkal, szecessziós hajladozással – gördül elénk, buja zöldjeivel, gyümölcseivel, madaraival és az égen holddal, csillagokkal. A tárlat egyik erőssége ez a négyes osztatú, bravúrosan megmunkált, részletgazdag képegység. Kotnyek István ismét meghökkenteni akart, amikor megalkotta laptop-os, mobiltelefonos „csendéletét”. Ez sikerült is. Szintén egy klasszikus téma modern átgondolásával-átdolgozásával van dolgunk, ami talán szokatlan – de miért ne hódolhatnánk az elektronikus „kütyük” bájos halmaza előtt? (Persze, nem maradhat el a kotnyeki „varázsgömb” sem.) Ágh Töttő Edit sem tagadta meg magát: A kékszakállú herceg vára címmel egy különös épületfantáziát állított elénk, a szobák sorát vonultatva fel. A kék derengésben úszó építmény – figurák nélkül – a megközelíthetlenség jelképeinek tűnik fel. Nagy Kálmán – visszatérve sikeres londoni tanulmányútjáról – Esti dal címmel hódolt kedvenc motívumai, a jazz, a szaxofon, a zongora előtt. Németh Klára Gammasugarak hatása a százsorszepekre című sorozatának darabjait állította ki. A színes gyöngysorként hullámozó mozaikszemek rendkívül dekoratívak, s végtelen variánsokat lehet előállítani belőlük. De talán ennél a dekoratív minimalizmusnál többet is várhatunk a festőművésztől. Nemes László két összetartozó munkáját állította ki Magyar pszicho 1-2. címmel. A szépség brutális, erőszakos szétrombolásának vizuális drámáját alkotta meg a festő, kár, hogy ezt a műpárost már több alkalommal is láttuk. (Mentségére legyen mondva, több, nagyszabású kiállítást is rendeznie kellett ebben az időben.) Végül is, Budaházi Tibor egyik műve, a Fal is a szerialitás termékének látszik, ám mögötte egy konkrét műemléki motívum rejtőzik, amelyet a művész szakított ki eredeti közegéből, és emelt át a maga világába. Középkori lelet, amely ismétlődéseivel a szakralitás mintázatává válik. Kolláza pedig a lány struktúrák lírai „illeszkedésének”, összeolvadásának szép példája.

A szobrászati anyag is kontrasztokból áll elő. Horváth László reduktív formái, egyedi anyaghasználata, jelképek iránti vonzalma, archaikus torzói a tárlat értékes vonulatát alkották. Ennek ellentéte Farkas Ferenc nagyszerű kollekcója, amely ismert művészek karakteres, egyéni megközelítésű figuráiból állt össze. A Melankólikus Dürer épp úgy lenyűgözött, mint a Gusztav Klimt félalakos portréja. S végül a tárlat szimbolikus alakjává vált a Frans Hals, amint poharát koccintásra emeli felénk. Ezek a bronzszobrok finom, részletgazdag mintázásukkal arról is szólnak, hogy klasszikus tradíciókat kár leírni, mindig akadnak művészek, akik dacosan vállalják az „örök klasszicitást”. S szerintem – megéri. Végül Németh János kerámiaplasztikai „megkoronázták” az amúgy is színvonalas kiállítást. A Csodaszarvas és turul, az Életfa ismételt bizonyítja, hogy archaikus tartalmak modern megjelenítése az, amit Németh János az évek során magas fokra emelt, s ma oeuvre-jének egyik legmaradandóbb vonulata. A műveiben sűrített epikum nem szájbarágós mese, hanem szimbólumok egymásba

kapcsolódása, mint ezt a Csodaszarvas legendája oly erőteljes plasztikai fogalmazással állítja elénk.

Az iparművészek szintén remek kollekciókkal vonultak fel. Imre Boglárka Dino széke vagy borsórlője épp úgy a hazai dizájn élvonalába tartozik, mint Santák Judit „halotti leple” vagy Úrvacsora készlete. S Nagy Szilvia érzékletes tűzzománcai (Breviárium 1-2.) a műfaj javához sorolhatók.

Persze, vannak hiányérzetek is. Szívesen láttuk volna Marton Zoltán és Szekeres Emil festményeit, és Fischer György szobrait. És másoknak is lett volna helye, a névsorolvasás hosszú lenne... Mindegy, örülünk, hogy ez az ünnepi megmutatkozás nem volt méltatlan, sőt! A Zalában élő alkotók helyet követelnek a „nap alatt”, a hazai képzőművészeti életben, teljesítményükkel, nem mással, s ez a tárlat ennek meggyőző bizonyítéka. A megyei mecenatúra joggal lehet büszke arra, hogy felmutatta, a múltja előtt tisztelegve, ország-világ előtt képzőművészeti értékeit.

